

Veldinventarisatie en ecologisch werkprotocol

Vispaaiplaatsen Wennetjessloot, Den Haag

Hoogheemraadschap van Delfland

4 september 2014

Definitief rapport

BC9967-101-106

INHOUDSOPGAVE

	Blz.	
1	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Uitgangspunten	1
2	PROJECTGEBIED	2
2.1	Voorgenomen ingreep	2
3	NATUURWAARDEN	3
3.1	Bestaande gegevens	3
3.2	Aanvullend veldonderzoek	3
3.2.1	Resultaten veldbezoeken	3
4	EFFECTEN	6
4.1	Zoogdieren	6
4.2	Vogels	6
4.3	Vissen	7
5	TOETSING AAN DE FLORA- EN FAUNAWET	8
5.1	Wettelijk belang	8
5.2	Alternatievenafweging	8
5.3	Ontheffingsplicht	8
6	ECOLOGISCH WERKPROTOCOL	9

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Het Hoogheemraadschap van Delfland (Delfland) is voornemens aan de oostzijde van de Wennetjessloot twee paaiplaatsen te realiseren. In het kader hiervan is aan Royal HaskoningDHV gevraagd een inventarisatie naar het vóórkomen van beschermde soorten uit te voeren en een effectrapportage en ecologisch werkprotocol op te stellen. In deze rapportage zijn de resultaten van het veldonderzoek, de mogelijk optredende effecten en een ecologisch werkprotocol opgenomen.

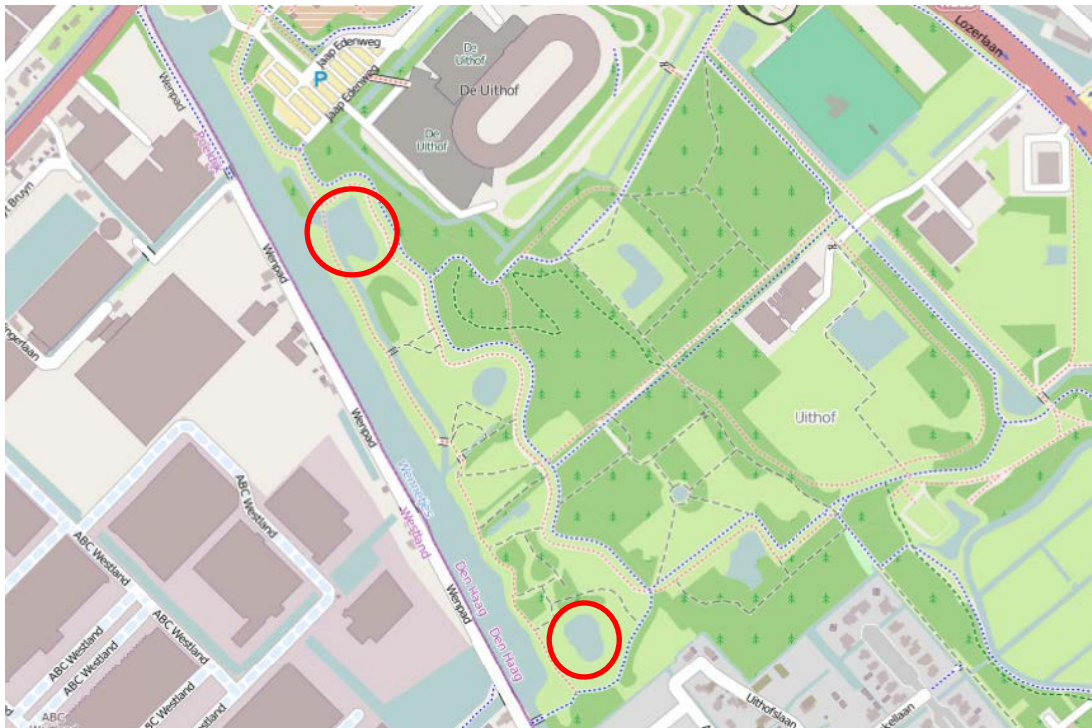
1.2 Uitgangspunten

Inventarisatie van beschermde soorten vergt maatwerk, waarbij voor elke soort(groep) een ander (door bevoegd gezag geaccepteerd) inventarisatieprotocol gehanteerd wordt. Als basis voor de veldinventarisaties in het plangebied is de Natuurtoets Wennetjessloot gebruikt (RPS, 2012). Daarnaast is als uitgangspunt gehanteerd dat geen bomen worden gekapt ten behoeve van de aanleg van paaiplaatsen.

Uit de natuurtoets van RPS (2012) blijkt dat verschillende streng beschermde vaatplanten, vleermuizen, broedvogels (incl. soorten waarvan het nest jaarrond is beschermd) en vissen kunnen voorkomen in het plangebied. Voor vleermuizen en jaarrond beschermde vogelnesten kunnen in het werkprotocol maatregelen worden opgesteld, waardoor schadelijke effecten worden voorkomen. Voor beschermde vissoorten en vaatplanten zijn deze maatregelen mogelijk minder eenvoudig te treffen en/of zijn effecten niet volledig te voorkomen. Er is daarom een inventarisatie uitgevoerd van beschermde vaatplanten (gericht op rietorchis, brede orchis en waterdrieblad) en vissoorten (bittervoorn en kleine modderkruiper).

2 PROJECTGEBIED

Het projectgebied ligt aan de zuidweststrand van Den Haag, aan de oostzijde van de Wernetjessloot in het stadspark de Uithof. Het gaat om twee ondiepe waterpartijen die gelegen zijn in het stadspark (zie figuur 2.1). De noordelijke plas heeft een oppervlak van ongeveer 4.000 m², de zuidelijke ongeveer 5.000 m². De oevers van de waterplassen hebben een zeer flauw talud, met name aan de oostkant. De oevers worden geflankeerd door riet, gras, ruigtebegroeiing en struiken.

Figuur 2.1 Locatie plangebied

2.1 Voorgenomen ingreep

De twee waterpartijen worden beter geschikt gemaakt als paaiplaats voor vissen. Dat betekent dat er meer diversiteit wordt aangebracht in de waterdiepte van de twee plassen. Daarnaast wordt meer ruimte gecreëerd voor water- en oeverplanten langs beide waterplassen. In de zuidelijke plas bestaat de verbinding met de Wernetjessloot op dit moment uit een duiker onder een dammetje in de toekomstige situatie komt hier een brug zodat de waterplas voor vissen eenvoudiger toegankelijk zal zijn.

3 NATUURWAARDEN

3.1 Bestaande gegevens

Voor de natuurwaardeninventarisatie is uitgegaan van de natuurtoets Wennejessloot (RPS, 2012); voor deze natuurtoets zijn alle bekende verspreidingsgegevens tot 2012 gebruikt en zijn twee aanvullende veldonderzoeken uitgevoerd (27 juli 2012 en 17 oktober 2012) in het plangebied. In tabel 3.1 is aangegeven welke streng beschermde soorten van tabel 2 en 3 van de Flora- en faunawet (mogelijk) voorkomen in het plangebied.

Tabel 3.1 Beschermde soorten in het plangebied

Soortgroep	Soorten	Functie van het plangebied
Vaatplanten	Rietorchis, brede orchis, vleeskleurige orchis en waterdriblad	Mogelijke standplaats
Zoogdieren	Gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en watervleermuis	Foerageergebied
Vogels	Diverse soorten	Broedplaatsen en foerageergebied
Vogels met jaarrond beschermde nestplaatsen	Ooievaar, sperwer, havik, buizerd, slechtvalk, kerkuil, ransuil en gierzwaluw	Foerageergebied
Vissen	Bittervoorn en kleine modderkruiper	Voortplantingsplaatsen en/of vaste rust- en verblijfplaatsen

3.2 Aanvullend veldonderzoek

Op basis van de gegevens uit tabel 3.1 is aanvullend veldonderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van vaatplanten en vissen. Het eerste veldbezoek is uitgevoerd op donderdag 1 mei 2014 het tweede bezoek heeft plaatsgevonden op donderdag 15 mei 2014.

3.2.1 Resultaten veldbezoeken

Tijdens het veldbezoek is met behulp van een RAVON-schepnet gevist om de aanwezigheid van kleine modderkruiper en bittervoorn vast te kunnen stellen. Tevens zijn de oevers van de waterpartijen onderzocht op het voorkomen van beschermde vaatplanten. Naast vaatplanten en vissen zijn waarnemingen van overige soorten genoteerd.

Vaatplanten

De oevers van beide plassen zijn sterk betreden door Schotse Hooglanders die het stadspark begrazen. De waterpartijen en de oevers zijn voedselrijk; de beplanting rondom de waterpartijen bestaat uit riet, voedselrijk grasland en ruigte. Rondom de waterpartijen zijn alleen algemene soorten aangetroffen zoals riet, braam, algemene

grassoorten van voedselrijke bodem, akkerdistel, speerdistel, meidoorn, vlier, els en wilg. Naast deze algemene soorten zijn op de oostoever van de noordelijke plas twee dotterbloemen waargenomen (tabel 1, Flora- en faunawet). Er zijn weinig tot geen waterplanten aanwezig in beide waterpartijen. De oevers en het water zijn ongeschikt voor streng beschermde orchideeën en waterdrieblad; daarvoor zijn ze te voedselrijk, teveel betreden en begraasd.

Broedvogels

In de rietkraag aan de rand van de noordelijke plas broed de kleine karekiet (twee paar). Daarnaast is een nest aangetroffen van de kuifeend, en zijn wilde eend, waterhoen en meerkoet met jongen aangetroffen. Rondom de zuidelijke plas is een paar Canadese ganzen met jongen waargenomen en tevens een paar wilde eenden met jongen. In de bomen en bosschages rondom de plassen broeden verschillende algemene zangvogels zoals pimpelmees, koolmees, zwartkop, fitis, merel, zanglijster etc.

Nesten van vogels waarvan het nest jaarrond is beschermd zijn niet aangetroffen in het plangebied. Op grond van de aanwezige habitat is de aanwezigheid hiervan uit te sluiten.

Amfibieën

In het plangebied zijn bastaardkikker, bruine kikker en gewone pad aangetroffen. Dit zijn allemaal soorten van tabel 1. Streng beschermde amfibiesoorten komen niet voor in het plangebied.

Vissen

Tijdens het vissen zijn op 1 mei drie soorten aangetroffen, de blankvoorn, bittervoorn en tiendoornige stekelbaars. Daarnaast wisten vissers te melden dat ze in de Wennenjessloot regelmatig brasem, kolblei en blankvoorn vangen. Tijdens het tweede bezoek zijn baars, bittervoorn, kleine modderkruiper, tiendoornige stekelbaars, zeelt, en riviergrondel gevangen.

De bittervoorn is alleen gevangen in de zuidelijke waterplas (tijdens beide bezoeken), de kleine modderkruiper is aangetroffen in beide waterplassen. Onder de gevangen bittervoorns was een vrouwtje met legbuis, ook zijn op meerdere plekken zoetwatermosselen aangetroffen. Er vindt voortplanting van bittervoorn plaats in het plangebied.

De noordelijke paaiplaats heeft in de huidige situatie een maximale diepte van 1,15 meter, de zuidelijke paaiplaats een diepte van maximaal 1,34 meter. Beide waterpartijen zijn redelijk ondiep. In de winterperiode houden bittervoorns zich vooral op in grote scholen in diepere delen van het water en in de omgeving van duikers en bruggen. Op deze locaties is de watertemperatuur constanter. Het risico op te lage temperaturen en onnodige energievervalsingen door temperatuurschommeling is daarmee lager. Er kan vanuit worden gegaan dat beide waterplassen tijdens de voortplantingsperiode en zomerperiode worden gebruikt als voortplantingsgebied en leefgebied. In de winterperiode hebben beide waterplassen vermoedelijk geen functie als leefgebied (overwinteringsgebied) voor de bittervoorn, omdat deze soort dan de diepere delen van het watersysteem opzoekt.

Volwassen exemplaren van de kleine modderkruiper zijn tijdens de voortplantingsperiode aangetroffen in beide waterpartijen, dit duidt op voortplanting van de soort in beide waterpartijen. Het plangebied functioneert in de voortplantingsperiode dus als voortplantings- en leefgebied van de kleine modderkruiper. De kleine modderkruiper overwintert in diepere delen in of op de waterbodem. De soort trekt in tegenstelling tot de bittervoorn niet weg naar diepere waterdelen en duikers en bruggen. Het is aannemelijk dat de diepere delen van beide waterpartijen ook in de winter functioneren als vaste rust- en verblijfplaats van de kleine modderkruiper.

Overige soortgroepen

Op grond van de natuurtoets Wennetjessloot (RPS, 2012) is de aanwezigheid van overige streng beschermde soorten niet waarschijnlijk.

4 EFFECTEN

Het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers kan negatieve effecten hebben op de aanwezige beschermde soorten. Deze effecten kunnen van tijdelijke aard zijn (tijdens de aanleg) of permanent (na de uitvoering). Hieronder is per aanwezige streng beschermde soort(groep) beschreven welke effecten verwacht kunnen worden.

4.1 Zoogdieren

Vleermuizen maken zeer waarschijnlijk gebruik van het plangebied als foerageergebied. Negatieve effecten op vleermuizen bestaan voornamelijk uit verstoring door het gebruik van licht, wanneer werkzaamheden worden uitgevoerd in de nacht, tussen zonsondergang en zonsopkomst. In de winterperiode (november t/m februari) zijn vleermuizen in winterslaap, eventuele verstoring vindt daarom alleen plaats in de periode van maart t/m oktober.

Mitigatie

Effecten kunnen worden voorkomen door de werkzaamheden uit te voeren tussen zonsopkomst en zonsondergang. Wanneer het noodzakelijk is de werkzaamheden door te laten lopen tot in de schemering, dient aangepaste, vleermuisvriendelijke verlichting te worden toegepast.

In het plangebied komen algemene grondgebonden zoogdieren voor (tabel 1, Flora- en faunawet). Voor ruimtelijke ontwikkelingen geldt een vrijstelling voor verstoring van soorten van tabel 1.

4.2 Vogels

De werkzaamheden kunnen negatieve effecten veroorzaken ten aanzien van broedvogels. De werkzaamheden kunnen leiden tot verstoring van nesten, waardoor nesten worden verlaten of het broedsucces verminderd.

Broedseizoen

Voor een begrip als 'broedseizoen' is geen standaardperiode te hanteren. Afhankelijk van de soort en weersomstandigheden in een bepaald jaar kunnen soorten veel eerder of juist veel later broeden dan normaal het geval zou zijn. Dit kan zelfs per regio verschillen. Voor de wet is van belang of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De vaak geciteerde periode 15 maart t/m 15 juli is slechts een indicatie. De periode januari tot begin oktober kan theoretisch door broedvogels nog gebruikt worden als een broedperiode. Voor aanvang van de werkzaamheden dient altijd op broedgevallen gecontroleerd te worden.

Mitigatie

Wanneer de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden, worden broedvogels niet verstoord en kunnen negatieve effecten worden uitgesloten. Dat betekent dat de werkzaamheden uitgevoerd moeten worden in de periode van half augustus t/m half maart. Het is daarbij raadzaam om voorafgaand aan de werkzaamheden de omgeving te controleren op de aanwezigheid van broedvogels omdat vogels in de praktijk kunnen broeden vanaf februari t/m oktober.

4.3 Vissen

In het plangebied is de aanwezigheid van kleine modderkruiper en bittervoorn aangetoond (respectievelijk tabel 2 en 3 van de Flora- en faunawet). Werkzaamheden aan oevers en waterpartijen kunnen leiden tot tijdelijke verstoring van voortplantingsplaatsen en vaste rust- en/of verblijfplaatsen van deze soorten. Ook kunnen mogelijk individuen van de soorten worden verwond en/of gedood als gevolg van de werkzaamheden. Het verstoren van leefgebied (ook tijdelijk) is een overtreding van de Flora- en faunawet.

De uiteindelijke situatie (vispaaiplaats) leidt tot verbetering van het leefgebied van de bittervoorn en kleine modderkruiper.

Mitigatie

Om negatieve effecten ten aanzien van de bittervoorn en kleine modderkruiper te voorkomen of te minimaliseren dienen verschillende maatregelen genomen te worden:

- De werkzaamheden moeten worden uitgevoerd buiten de kwetsbare voortplantingsperiode van de soort deze periode loopt van april t/m augustus (inclusief larvale stadium). De luchttemperatuur moet boven het vriespunt liggen en er mag geen ijs aanwezig zijn in de watergang. De watertemperatuur moet beneden de 25 graden Celsius liggen;
- De werkzaamheden kunnen het best uitgevoerd worden buiten de gevoelige periode van bittervoorn en kleine modderkruiper of wanneer deze soorten afwezig zijn. Voor bittervoorn betekent dat de periode buiten de voortplantingsperiode voor kleine modderkruiper betekent dat de periode buiten de voortplantingsperiode en winterrust;
- De aanlegmethode en te gebruiken machines wordt zo gekozen dat zo min mogelijk verstoring plaatsvindt;
- Er wordt een ecologisch werkprotocol opgesteld waarin alle, ten behoeve van de bittervoorn, te nemen maatregelen worden vastgelegd. Dit ecologisch werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en onder alle betrokken partijen bekend zijn. Werkzaamheden moeten aantoonbaar conform dit protocol worden uitgevoerd.
- De werkzaamheden moeten worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van bittervoorns;
- Bij het vergraven van de waterbodem worden zoetwatermosselen verzameld en elders in de watergang, buiten de invloed zone van de werkzaamheden weer uitgezet.

5 TOETSING AAN DE FLORA- EN FAUNAWET

5.1 Wettelijk belang

De vispaaiplaatsen worden aangelegd in het kader van:

- Bescherming flora en fauna (b);
- Dwingende reden van openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten (e);
- Uitvoering in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j).

5.2 Alternatievenafweging

Wanneer tabel 3 soorten of broedvogels met vaste nest- of verblijfplaats in het plangebied aanwezig zijn en schadelijke effecten ondervinden van de werkzaamheden, dient een alternatievenafweging te worden gemaakt. Deze alternatievenafweging is bij het onderhavige project noodzakelijk voor de bittervoorn.

Alternatieve locatie

De ecologische kansen en potentie van de twee waterplassen als vispaaiplaats zijn redelijk hoog, aangrenzend ligt de Wennetjessloot een relatief grote en brede watergangen de beide aan te pakken waterplassen vormen samen met de Wennetjessloot één geheel. Daarnaast is de basisinrichting voor een vispaaiplaats op beide locaties reeds aanwezig waardoor de ingreep minder ingrijpend zal zijn dan op een alternatieve locatie.

Uitvoeringsperiode

Bij de uitvoering wordt rekening gehouden met de ecologische kalender van de bittervoorn. Dit betekent dat gewerkt wordt buiten de meest gevoelige periodes.

Uitvoeringsmethode

Bij de werkzaamheden wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de aanwezigheid van de bittervoorn, zowel bij de uitvoeringsmethode als bij het gebruik van materieel. Deze uitvoeringsmethode is verder toegelicht in het ecologisch werkprotocol in hoofdstuk 6.

5.3 Ontheffingsplicht

Verstoring van het leefgebied van de bittervoorn wordt door de mitigerende maatregelen in paragraaf 4.3 zoveel mogelijk beperkt. Wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de gevoelige periode van de soort zijn de effecten slechts zeer gering. De uiteindelijke situatie (vispaaiplaats) leidt tot verbeteren van het leefgebied van de bittervoorn, de gunstige staat van instandhouding is zodoende niet in het geding. Als gevolg van de werkzaamheden is echter niet uit te sluiten dat de waterpartijen tijdelijk minder functioneel zijn als leefgebied voor de bittervoorn; daarom is het noodzakelijk voor bovengenoemde maatregelen een ontheffing aan te vragen van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

6 ECOLOGISCH WERKPROTOCOL

Het zoveel mogelijk sparen van het leefgebied van bittervoorn en kleine modderkruiper in de oevers en bodems is een eerste vereiste. Daarnaast zullen de werkzaamheden in één richting uitgevoerd moeten worden, waarbij de dieren weg kunnen vluchten in de richting van geschikt leefgebied. De werkzaamheden worden uitgevoerd onder begeleiding van een ter zake kundige ecooloog. Hieronder wordt stapsgewijs uitgelegd hoe er gewerkt moet worden tijdens het voorafgaande leegvissen ten behoeve van het dempen van sloten en greppels:

Vissen

- De werkzaamheden kunnen het best uitgevoerd worden in de periode buiten de voortplantingsperiode (april t/m augustus, inclusief larvale stadium) en winterrust (wanneer de temperatuur beneden de 0 graden Celcius ligt. Dat betekent in eerste instantie een uitvoeringsperiode van september t/m november en bij geschikte temperaturen ook in de winterperiode (december t/m februari);
- Voorafgaand aan de werkzaamheden worden in de watergangen aanwezige bittervoorns, kleine modderkruipers en zoetwatermosselen weggevangen en uitgezet in geschikt habitat buiten het werkgebied;
- De machines die gebruikt worden voor de aanleg, zijn zo klein mogelijk en er wordt met zo min mogelijk machines gewerkt. Er wordt aan één waterplas tegelijkertijd gewerkt;
- Er wordt in de richting van open water (Wenjetjessloot) gewerkt;
- De werkzaamheden worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van bittervoorns;
- Het ecologisch werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en onder alle betrokken partijen bekend zijn. Werkzaamheden moeten aantoonbaar conform dit protocol worden uitgevoerd.

Tabel 6.1: Gevoelige periode bittervoorn en kleine modderkruiper. Hieruit volgt de periode waarin wel en niet gewerkt kan worden

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
broedseizoen vogels												
↓												
uitvoering werkzaamheden												

	werkzaamheden kunnen plaatsvinden
	werkzaamheden kunnen in overleg met een ecooloog plaatsvinden wanneer de watertemperatuur boven de 0 °C is en de voortplanting nog niets is begonnen
	geen werkzaamheden mogelijk

Vleermuizen

- Werkzaamheden worden, buiten de overwinteringsperiode van vleermuizen, overdag (tussen zonsopkomst en zonsondergang) uitgevoerd.

Broedvogels

- De werkzaamheden worden buiten het broedseizoen (half maart t/m half juli) uitgevoerd;
- Voorafgaand aan de werkzaamheden wordt de omgeving door een deskundig ecooloog onderzocht op de aanwezigheid van broedvogels.

Tabel 6.2: Broedperiode van vogels. Hieruit volgt de periode waarin wel en niet gewerkt kan worden

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
broedseizoen vogels												
↓						↓						
uitvoering werkzaamheden												

	werkzaamheden kunnen plaatsvinden zonder broedvogelcheck
	controle nodig; als nesten aanwezig zijn, dan werkzaamheden uitstellen
	geen werkzaamheden mogelijk